

Bastiaan Los
Tuinder van Zwijndrecht

Bastiaan Los,
Tuinder van Zwijndrecht

Antonia Los

Schrijver:

Antonia Los

Coverontwerp:

Antonia Los

ISBN:

9789463183758

© Antonia Los

Voorwoord

Een paar jaar geleden ging ik samen met mijn jongste zus een kopje koffie drinken in het restaurant “Zomerlust” in Zwijndrecht.

We haalden herinneringen op over vroeger, over thuis, over ons gezin, over de tuinderij, mooie herinneringen, maar ook verdrietige. We hadden ieder onze eigen herinneringen en verbaasden ons soms dat ze zo verschillend waren.

‘Hier stond de eerste veiling,’ zei Corrie.

‘Nee!’ antwoordde ik gedecideerd, ‘de veiling lag aan de Burgemeester de Bruïnelaan.’

‘Nee,’ zei ze, ‘De allereerste veiling was hier, op deze plek waar wij nu zitten. Ik weet het zeker.’

Dat gesprek was de aanzet om op zoek te gaan naar het verleden.

Ik vroeg me af: wat weet ik eigenlijk van mijn voorouders? Wie waren zij, hoe leefden zij?

We woonden vroeger naast opa en opoe Los. Ik heb ze goed gekend, althans dat dacht ik.

Maar toen ik er eens over na ging denken, kon ik me maar weinig voor de geest halen.

De afgelopen anderhalf jaar ben ik op zoek gegaan naar hun leven, naar verhalen over onze grootouders. Ik heb geprobeerd hun hele leven om te spitten.

En hoe meer ik in het verleden dook, hoe meer ik me realiseerde dat er eigenlijk maar heel weinig bekend is over het leven van onze opa en opoe.

Ook bij de neven en nichten kwamen slechts mondjesmaat verhalen boven water.

De zoektocht heeft uiteindelijk geresulteerd in dit boekje.

Veel Zwijndrechtenaren hebben of hadden een opa Los. Daarom kan het levensverhaal van mijn grootouders waarschijnlijk op veel tuindersgezinnen van toepassing zijn.

De rode draad in mijn boekje is wel het leven van Bastiaan Los en Antonia Maria Bijkerk.

Met dit schrijven wil ik hen eren en in ere houden, een blijvende herinnering aan onze voorouders die met inzet van alles wat in hun vermogen lag de basis legden voor ons bestaan.

Ik hoop dat u met het lezen van dit boekje er net zoveel plezier aan zult beleven, als ik aan mijn zoektocht en het opschrijven van mijn bevindingen.

Antonia Los.

Het dorp Zwijndrecht

Verscholen achter de dijk ligt het dorp Zwijndrecht. Zo ver het oog reikt liggen de landerijen te rusten in de zware rivierklei die door de vele overstromingen in de loop der eeuwen door de rivier de Oude Maas is achter gelaten.

De naam Zwijndrecht geeft aan dat daar een doorwaadbare plek is geweest. Zwin is een vaargeul en Drecht een oversteekplaats.

Waarschijnlijk zijn Dordrecht en Zwijndrecht bij de St. Elisabethsvloed, een watersnoodramp rond 19 november 1421 door de rivier van elkaar gescheiden.

Dordrecht groeit en bloeit door de handel die mogelijk is door de gunstige ligging aan de rivier de Oude Maas. Monumentale panden verrijzen aan de kades van de rivier waarin de rijke kooplieden hun intrek nemen.

Het dorp Zwijndrecht wordt bewoond door ploeterende boeren en tuinders die de vruchtbare kleigrond van de vroege morgen tot laat in de avond bewerken.

Soms kunnen de bewoners van Zwijndrecht over de drooggevallede rivier naar de overkant lopen, maar meestal wordt gebruik gemaakt van kleine bootjes om de rivier over te steken.

Na weer een grote stormvloed wordt eindelijk het plan om een dijk aan te leggen gerealiseerd. Nu zijn de boeren en tuinders gevrijwaard van overstromingen en kunnen ze op de vruchtbare grond achter de dijk veilig hun boerderijen en tuinderijen bewerken.

Zwijndrecht krijgt de naam “de moestuin van Dordrecht en Rotterdam”.

De dijk is een bijzondere plek voor boeren en burgers. Wanneer men over de dijk wandelt kan men niet alleen genieten van de rivier en het uitzicht op Dordrecht met de majestueuze dom met zijn stompe onafgebouwde toren, maar het biedt ook een prachtig vergezicht over de vruchtbare en rijke natuur van het landbouwgebied met de grote buitenplaatsen, de statige boerderijen en tuinderijen aan de Zwijndrechtse kant van de rivier.

Langs de dijk staan notenbomen, die in warme zomers met hun weelderig bladerdak schaduw bieden aan de wandelaars. Onder aan de dijk staan de huisjes van de handwerkslieden, de smid, de timmerman, de bakker en de slager, en van de tuinders en de tuindersknechten.

Het hele gebied straalt rijkdom en vruchtbaarheid uit.

Maar waar in de lange koude winters ook bittere armoede wordt geleden.

In dit dorp liggen de wortels van het tuindersgeslacht Los.

Het rampjaar 1848

Het is volop voorjaar en een drukke tijd voor de tuinders. Er moet gezaaid en geplant worden. Zes dagen in de week staan de tuinders voor dag en dauw op om het land te bewerken en om pas 's avonds in de schemer huiswaarts te keren. Mannen en vrouwen, jongens en meisjes, allen zijn bezig om het land klaar te maken voor het uitzaaien en poten van gewassen. Het land moet bemest worden en met de hand worden omgespit. Daarna wordt de omgespitte aarde met de eg weer glad geharkt.

Eindelijk is het zondag, de dag des Heeren. De rustdag die door God zelf na de schepping is ingesteld: *“Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de Dag des Heeren, dan zult gij geen werk verrichten...”*

De mannen trekken hun zwarte zondagse lakense pak aan, zetten de zwarte platte pet op en steken hun voeten met de zwart gebreide kousen in de schoon geschuurde klompen. Moeder de vrouw gaat eveneens in het zwart gekleed en op haar hoofd draagt ze een zwart kanten mutsje, dat met een lintje onder haar kin is vastgebonden. Zo wandelt ze samen met man en kinderschaar naar de Hervormde kerk gelegen aan de Kerkstraat in Zwijndrecht. De boeren en tuinders kunnen hun ogen amper open houden terwijl ze geacht worden goed te luisteren naar de vermaningen van de predikant. Langzaam en plechtstatig galmen de psalmen door de gewelven van de sacrale ruimte. Een mager zonnetje schijnt naar binnen.

Na de dienst lopen de kerkgangers terug naar huis waar de koffie met koek wacht. Moeder de vrouw zet het water voor de koffie op het fornuis en na een klein uurtje staat de koffie te pruttelen in de kan op een oliepitje. Met familie of burens wordt de preek nog eens nageplozen. Natuurlijk gaat het gesprek al gauw over op de zorgen die het tuindersleven met zich meebrengt. Het weer is een belangrijk onderdeel van het gesprek. De vragen en adviezen over de teelt van de bloemkool, de aardappelen, de sla gaan over en weer. Over de prijzen die men vraagt en ontvangt doet men nogal vaag, niemand laat daarover het achterste van zijn tong zien.

Nee, het leven van een tuinder gaat niet over rozen. Vooral in de winter is het leven zwaar en wordt er soms bittere armoede geleden. Maar allen voelen het als een voorrecht om op Gods akker te mogen werken.

Wanneer de aardappels, het spek en de groente van het seizoen zijn verorberd, mag vader-tuinder zijn moede hoofd nog even ter ruste leggen. Moeder de vrouw ontfermt zich over de kinderen. Het is haar taak kinderen te krijgen en het gezin draaiende te houden.

Om vier uur is het weer tijd om ter kerke te gaan en een preek uit de Heidelbergse Catechismus aan te horen. En opnieuw is het op straat zwart van de kerkgangers die onder het dwingende gelui van de kerkklok kerkwaarts gaan. God roept zijn volk om naar Zijn huis te komen. Zin of geen zin.

Zo verlopen de meeste rustdagen voor veel Zwijndrechtenaren.

Na het avondeten is het al gauw weer tijd om de bedstee op te zoeken. Morgen is het weer vroeg dag.

Zo gebeurt het ook die zondag de 28ste mei van het jaar 1848.

Zwijndrecht is in diepe rust wanneer er rond middernacht een schrille schreeuw klinkt. Alhoewel de meeste mensen nog in een diepe slaap verkeren gaat de gil bij velen door merg en been.

‘Brand! Brand!’ wordt er geschreeuwd. ‘Brand!’ schreeuwt de nachtwacht. Bij zijn ronde door het dorp merkt hij tot zijn grote schrik het vuur bij de smid Vliegenthart op. Meteen slaat hij alarm met zijn brandgeklepper. In een mum van tijd schieten de vlammen uit het dak van het huis van de smid en deze slaan over naar de gortdroge rieten daken van de naastgelegen huizen.

De twee brandspuiten van het dorp kunnen de vlammenzee niet beteugelen. Ook niet wanneer assistentie wordt geboden door de Dordrechtse brandweer. Men vreest het ergste, het hele dorp lijkt te worden opgeslokt door de vlammenzee.

De bewoners zijn in nachtkleding uit hun huizen de straat op gevlucht. Er wordt geschreeuwd en gehuild. Panisch rennen de moeders door de schreeuwende mensenmassa. Ze tellen hun kinderen. Is iedereen het huis uit? Waar is onze Piet en heeft iemand onze Aaltje misschien gezien? Een aantal mannen probeert het vuur met emmers water te doven, maar de hitte is onverdraaglijk en het gevaar van vallende brandende brokstukken extreem groot. De brandweerlieden van Dordrecht vechten met al het materiaal dat ze tot hun beschikking hebben om de vuurzee te bestrijden. Dikke rookwolken dringen hun neuzen binnen. De wind drijft de vlammen dan eens richting Kerkstraat, dan weer

richting de dijk. Er lijkt geen einde aan de ellende te komen.

Bastiaan Los staart verstart van schrik in de brandende vuurzee. Waar is moeder? Zijn droge tong beroert zijn gebarsten lippen. Hij wil haar roepen, maar zijn stem weigert. Er komt alleen maar een gorgelend geluid uit zijn schorre keel. Wild zwaaiend met zijn armen schreeuwt hij het eindelijk uit: 'Moeder!'

Machiel van de Weg komt aangerend. Hij hoort de schreeuw van zijn zwager en zonder na te denken rent hij het brandende huis in om zijn schoonmoeder te redden.

Dan wordt Bastiaan bij de arm gepakt door zijn zus Lena. 'Waar is Machiel?' gilt ze, 'waar is Machiel?'

Een brandweerman schreeuwt: 'Weg hier!' Hij duwt Bastiaan en Lena opzij. 'Weg hier! Het is hier veel te gevaarlijk!'

'Mijn moeder is nog in het huis!' schreeuwt Bastiaan.

'Mijn zwager probeert haar uit het huis te halen!'

'Kan niet,' schreeuwt de brandweerman, 'weg wezen, snel!'

Verbijstering en ongeloof is van de gezichten van Bastiaan en Lena af te lezen. Als in trance verwijderen ze zich van wat eens hun ouderlijk huis was.

Het drama zal voor altijd op hun netvlies gebrand blijven staan.

Na vier uren blussen wordt eindelijk 'het brand meester' gegeven. Bij het ochtendgloren wordt de ramp zichtbaar. Er rest slechts een rokende puinhoop over van wat eens goede huizen waren van de tuinders en de handwerkslieden. De verslagenheid is groot. En dat wordt nog erger wanneer blijkt welk drama er zich bij

het gezin van wethouder Aart Los heeft afgespeeld. Machiel van de Weg heeft zijn schoonmoeder niet kunnen redden. Verstart van schrik en angst moet hij Adriana Schouten aangetroffen hebben. Waarschijnlijk heeft Machiel geprobeerd haar mee naar buiten te sleuren en is precies op dat moment de brandende gevel ingestort en het dak naar beneden gekomen waardoor hen de weg werd versperd om uit het brandende huis te vluchten. De vluchtroute via de kelder wordt beiden fataal. Daar komen ze als ratten in de val te zitten. Het vuur ontziet niets en niemand, ze overleven deze ramp niet.

Als de brand is geblust en de brandweerlieden de in de as gelegde panden doorzoeken vinden zij de verkoolde lichamen in de kelder van het huis.

Wanneer de balans van de ramp wordt opgemaakt zijn er in het dorp vier doden te betreuren en zijn er achttien huizen verwoest.

Wethouder Aart Los is een gebroken man. Samen met zijn dochter staat hij aan het graf van hun omgekomen vrouw en moeder, en van man en schoonzoon.

De verslagenheid en vooral het verdriet om de doden, hun geliefden, is groot. In de week die op de brand volgt laat de kerkklok vele malen zijn dodenmars horen in een dof en eentonig geluid om de zwarte rouwstoet te begeleiden naar de laatste rustplaatsen van de dorpsgenoten.

Het leven is hard evenals de Zwijndrechtse bevolking. De huizen worden herbouwd en deze keer worden de huizen niet meer met rieten daken bedekt. Uit de as herrijzen mooie nieuwe, grotere en degelijker huizen.

Het leven herneemt zijn gang, er wordt hertrouwd en getrouwd en er worden natuurlijk ook weer vele kinderen geboren.

Aart gaat bij zijn dochter inwonen. Hij speelt met zijn kleinkinderen en kan daar zijn troost uit halen. Maar heel vaak zit hij in gepeins verzonken in de zorgstoel voor het raam, de lange witte Goudse stenen pijp in zijn mond. Het leven heeft hem veel gegeven maar nog meer genomen. Wanneer hij drieëndertig jaar is heeft hij al zes kinderen door de dood verloren en overlijdt zijn eerste vrouw in het kraambed aan

kraamvrouwenkoorts. In zijn tweede huwelijk met Adriana Schouten krijgt hij nog eens tien kinderen waarvan er vijf op jonge leeftijd overlijden.

Aart Los overlijdt in 1858 op 79 jarige leeftijd aan lipkanker.

Bastiaan en Aaltje

Bastiaan Los is het zevende kind uit het huwelijk van Aart Los en Adriana Schouten.

Twee maanden voor de ramp, op 2 maart 1848, trouwt de dan tweeëntwintig jarige jongeman met de zeventien jarige Aaltje van Noort.

Zij zijn de directe voorouders van opa Bas.

‘Aaltje, Aaltje, wat is er toch met je aan de hand?’ vraagt moeder Barbara bezorgd. ‘Je loopt te zuchten en te steunen als een mank paard. Wat is er eigenlijk aan de hand?’

‘Ik weet het niet, moeder, ik voel me helemaal niet goed. Ik denk dat ik dood ga, ik ben ziek.’

‘Ziek?’ Moeder Barbara kijkt haar dochter eens goed aan. ‘Ja, je ziet wel wat bleek. Maar....?’

De schrik slaat moeder om het hart. Het zal toch niet waar zijn, haar kleine Aaltje zal toch niet zwanger zijn?

‘Wanneer heb je je laatste maandstonde gehad?’ vraagt ze nu streng.

‘Maandstonde?’ vraagt Aaltje niet begrijpend.

‘Ja, wanneer heb je je laatste bloeding gehad?’

‘Ik weet het niet meer. Waarom vraagt u dat?’

‘Ben je nog met Bastiaan Los wezen wandelen?’

‘Ja,’ antwoordt Aaltje wat benepen. Wat bedoelt moeder nou? Wat heeft haar ziekte nu met Bastiaan te maken?

‘Hebben jullie soms meer gedaan dan wandelen?’

‘Meer? Wat bedoelt u?’

Het gesprek tussen moeder en dochter gaat moeizaam. Men spreekt niet graag over de dingen die in het donker tussen man en vrouw plaats vinden.

Aaltje barst in tranen uit en snikkend stamelt ze: 'We hebben gezoend, moeder. Krijg ik nou een kind?'

'Meer dan zonen zo te horen, want van zonen komen geen kinderen en dat weet jij net zo goed als ik,' is het bitse antwoord van moeder Barbara.

'Ik kon er niks aan doen, moeder, ik wist niet wat me gebeurde, ik heb er niet bij nagedacht dat ik een kind zou kunnen krijgen.'

Moeder Barbara zucht. Aaltje is niet het enige meisje in de gemeenschap die als zwangere het huwelijk in gaat.

Na het overlijden van haar man Teunis staat Barbara er al enkele jaren alleen voor in de zorg en opvoeding van haar kinderen. Het valt haar zwaar om nu ook alleen naar de familie Los te moeten gaan met de mededeling dat hun zoon Bastiaan haar dochter heeft bezwangerd.

'We zullen met de ouders van Bastiaan moeten gaan praten. Er zal getrouwd moeten worden, Aaltje.'

Aart en Adriana Los schrikken van het bericht, dat hun zoon Bastiaan de jonge Aaltje van Noort zwanger heeft gemaakt. Maar ze zijn het er over eens dat er nu getrouwd moet worden en gauw ook, want het kind zal over enkele maanden al geboren worden.

Het huwelijk wordt voltrokken op donderdag 2 maart 1848 in het gemeentehuis van Zwijndrecht.

De huwelijksvoltrekking wordt door de Burgemeester zelf voltrokken. Aart Los, de vader van de bruidegom, is een belangrijk persoon in de Zwijndrechtse gemeenschap. Hij is gemeenteassessor (*wethouder*). De acte wordt stijlvol opgemaakt:

"Bastiaan Los oud tweeëntwintig jaren, tuinman, geboren en wonende te Zwijndrecht, minderjarige zoon van Aart Los tuinman, en van Adriana Schouten, zonder beroep, deszelfs huisvrouw, beide wonende te Zwijndrecht en hierbij tegenwoordig, hunne toestemming tot dit huwelijk gevende en:

Aaltje van Noort oud zeventien jaren, zonder beroep, geboren en wonende te Zwijndrecht, minderjarige dochter van teunis van Noort, overleden te Zwijndrecht en van Barbara de Klerk, zonder beroep, wonende te Zwijndrecht, hierbij tegenwoordig, mede haar toestemming gevende.

Van welks voorgenomen de huwelijksaankondigingen zijn gedaan te Zwijndrecht op Zondagen de twintigste Februari dizes jaars en zeven en twintigste Februari, zonder dat ons eenige verhindering tegen het gemelde huwelijk is bekend geworden.

De geboorteacten der aanstaande echtgenoten, de acte van overlijden van vermelde Teunis van Noort, alsmede het certificaat, ten bewijze, dat door de bruidegom aan zijn verplichting ten aanzien van de wet op de Nationale Militie is voldaan, ter behoorlijker tijd aan ons ter hand

*gesteld zijnde, zijn wij tot voltrekking van het voorneemde
huwelijk overgegaan en hebben de voorneemde aanstaande
Echtgenoten daartoe door ons uitgenoodigd ten enzen
overstaan en in tegenwoordigheid der na te melden
getuigen verklaard dat zij elkander aannemen tot
Echtgenoten en dat zij getrouwelijk alle de plichten
zullen vervullen welke door de wet aan de huwelijkse
staat verbonden zijn, waarom wij, Ambtenaar
voorneemd in naam der wet verklaren, dat voorneemde
Bastiaan Los en Aaltje van Noort door den Echt
aan elkaar verbonden zijn. "*

Een gemêleerd gezelschap treedt op als getuige: Pieter Los, broer van Bastiaan, is broodbakker, Daniel Los, halfbroer van Bastiaan is tuinman, Jan van Noort, broer van Aaltje is kleermaker, en Pieter van Noort ook een halfbroer van Aaltje is eveneens tuinman. Natuurlijk wordt de acte tevens ondertekend door de ouders en door burgemeester A. Stoop.

De huwelijksinzegening vindt plaats op zondag in de Hervormde Kerk van Zwijndrecht.

Daaraan voorafgaand heeft het bruidspaar openbare schuldbelijdenis moeten doen omdat ze onkuis gehandeld hebben, Aaltje is immers in verwachting.

Ze betrekken een klein huisje aan de Damsteeg, dat met hulp van beide ouders eenvoudig wordt ingericht.

Op 1 juli 1848 wordt hun zoon Machiel geboren. Ze vernoemen hem naar de door de brand omgekomen man van Bastiaans zus Lena. Ondanks alle verdriet en de verschrikkingen van de grote brand die amper zijn verwerkt, brengt deze geboorte weer een beetje licht en vreugde in de familie.

Na hun zoon Machiel raakt Aaltje nog vijftien keer zwanger. Maar van de zestien kinderen die ze baart, overlijden er zes op zeer jonge leeftijd. Bovendien zullen twee volwassen kinderen hen in de dood voorgaan.

Aaltje beschikt over een ijzersterk gestel. Met strakke regels bestuurt ze het huishouden en haar grote kinderschaar.

Het leven van een tuindersvrouw is zwaar. Want haar taak is niet alleen het huishouden draaiende te houden, koken, wassen, de kleding naaien en verstellen, ze moet ook vele dagen per week vroeg in de morgen naar de markt in Dordrecht. Een plat veerbootje brengt de vrouwen met hun koopwaar de rivier over.

Aan het juk, dat op de schouders rust, hangen twee manden volgeladen met groenten.

Aaltje vindt het wel gezellig om met de vrouwen naar de markt te gaan. Alle nieuwtjes en roddels van het dorp worden uitgebreid besproken en uitgemeten.

Op de markt komen de dienstmeisjes van de rijke mevrouwen elke morgen de verse groenten keuren en hopelijk kopen. Enige concurrentie bestaat er wel tussen de tuindersvrouwen en bij het klaarmaken van de manden zorgen ze er wel voor dat de beste producten goed zichtbaar zijn uitgestald. Wanneer de manden leeg zijn en het verdiende geld veilig opgeborgen in een zak van het onderschort, varen ze

terug naar huis waar hen de overige bezigheden wachten. Niet zelden moeten ze ook op de tuinderij bijspringen en de handen uit de mouwen steken, of je nou zwanger bent of niet.

Het is goed dat de mens niet weet wat men in het leven te wachten staat aan verdriet en uitdagingen.

Er zal van Aaltje en Bastiaan in de loop der jaren nog veel gevraagd worden.

Teunis Los

Op 6 september in het jaar 1852 ziet Teunis in het kleine tuindershuis aan de Damsteeg het levenslicht. Teunis is het vierde kind van Bastiaan Los en Aaltje van Noort. Hij is een gezonde baby en blijft tot groot geluk van zijn ouders in leven dit in tegenstelling tot vele andere pasgeborenen die vaak samen met de moeder het kraambed niet overleven.

Teunis groeit voorspoedig op en doorloopt met goed gevolg de zes klassen van de lagere school.

In de oogsttijd moet hij wel vaak de school verzuimen om mee te werken op de tuinderij van vader Bastiaan. Dan komt de school even op de tweede plaats. Zodoende leert zijn vader hem al op jeugdige leeftijd de kneepjes van het tuindersvak.

Als tienjarig jochie staat hij in weer en wind op het land. De hele lap grond moet omgespit worden en klaargemaakt voor de nieuwe aanplant van de kool, de wortels en de aardappelen. Na het spitten moet de grond weer glad gemaakt worden met de eg en de hark. Zijn nog kleine armpjes worden al snel gespierd en met stevige zwaaien trekt hij rechte lijnen in de zware klei.

Wanneer er gezaaid en gepoot is, wordt het onkruid met de schrepel verwijderd, zittend op zijn knieën, dag in dag uit, van de vroege morgen tot in de late avond.

Als Teunis twaalf jaar is mag hij met zijn vader mee met de boot om in de haven van Rotterdam de groenten te gaan verkopen. In de haven liggen de grote schepen die de zeeën bevaren en bij de tuinders hun voorraden

inkopen. Ook de veerboot naar Londen is een goede afnemer van de Zwijndrechtse producten.

De boottocht over de Oude Maas en de Noord is altijd een spannende en hachelijke onderneming. Ze zijn meestal zo'n vier uur onderweg. Onder aan de dijk bij de markt liggen de roeiboten van de tuinders zij aan zij in het kleine Zwijndrechtse tuindershaventje aan de rivier de Oude Maas. De platte roeiboot wordt volgeladen met zo veel mogelijk manden met groenten. Er is amper plaats om te zitten en aan de riemen te trekken. Vooral als het stormt en regent en het zicht ondoorgrondelijk donker is, zodat je bijna geen hand voor ogen kan zien, ligt het gevaar van omslaan op de loer.

Bij gunstig tij is het zaak zo vroeg te mogelijk vertrekken en zo snel mogelijk te roeien. Want wie het eerst in de haven is, krijgt de beste prijs. Maar wanneer je de groente niet kwijt kan raken, wanneer het slecht weer is en de mevrouwen of dienstbodes niet naar de markt komen om hun nog overgebleven aardappels en groenten te kopen, dan zit er niets anders op dan de nacht in Rotterdam door te brengen. Voor een paar centen proberen ze in een vochtige kelder een slaappleats te bemachtigen om de volgende morgen geradbraakt en stinkend hun plek op de markt weer in te nemen. Pas wanneer de manden leeg zijn kan men met de opbrengst diep weggestopt in de broekzak huiswaarts keren.

Soms hebben ze geluk en krijgen ze een sleepje van een rijnaak en kunnen ze op de bodem van het bootje een beetje slaap inhalen. Maar ook dat is niet zonder gevaar. Wanneer Teunis zo'n zestien jaar is, mag hij alleen met de schuit naar Rotterdam. Het is niet alleen een hele

onderneming, maar ook een grote verantwoordelijkheid voor zo'n jonge jongen.

Op een avond, nadat Teunis de groenten in Rotterdam met veel moeite heeft verkocht, keert hij huiswaarts. Hij heeft geen zin om de nacht in een vochtige kelder door te brengen en besluit ondanks de al invallende duisternis naar huis te varen. Met krachtige halen trekt de jongeman aan de riemen. Af en toe komt het flauwe licht van de maan tussen het wolkendek tevoorschijn. Er staat een zwak windje en het donkere water maakt kabbelende geluidjes, het lijkt een rustige tocht te worden. Tot zijn grote geluk vaart er ook nog een rijnaak langs en onmiddellijk probeert Teunis bij deze schuit aan te haken om zich zo voort te laten slepen.

Dat lukt na veel moeite. Uitgeput valt hij in slaap en laat zich door de aak naar huis slepen. Althans dat is de bedoeling.

In de donkere nacht ziet de schipper van een zeilschip de lijn van het tuindersbootje niet dat aan de rijnaak is vast gemaakt. De zeilboot vaart dwars over het platte bootje heen. Het bootje slaat onmiddellijk om en Teunis plonst het koude water in waar hij wakker schrikt.

Snakkend naar adem als hij boven komt schreeuwt hij het uit: 'Help! Help me!'

Hij probeert zich ergens aan vast te klampen, maar er is enkel water om hem heen, water waarin hij dreigt weg te zinken.

'Help!' 'Help!' 'Ik verzuip', schreeuwt hij weer. Manden drijven langs hem. Hij probeert zo'n mand vast te pakken maar de mand biedt geen houvast. Hij trappelt met zijn benen en zwaait met zijn armen om het hoofd boven water te houden.